לד ע"א | תניא אחד מביא את האור... שמא תקרע

ביאור

תניא שנינו בברייתא, שכשהרבה אנשים שותפים בבישול בשבת: **אחד מביא את האור** מדליק את האש, **ואחד מביא את העצים, ואחד שופת** מניח **את הקדרה** על האש, **ואחד מביא את המים** וממלא בהם את הקדרה, **ואחד נותן בתוכו תבלין** בכדי שיתבשל, **ואחד מגיס** מערבב את התבשיל - **כולן חייבין** קרבן על חילול שבת. ומקשה הגמרא: **התניא** בברייתא אחרת: שרק ה**אחרון חייב** קרבן **וכולן פטורין?** עונה הגמרא: **לא קשיא** לא קשה: ה**ברייתא** שמחייבת עוסקת במקרה - **דאייתי אור מעיקרא** שהביאו את האש מתחילה ואחר כך, כל אחד עשה מעשה אסור, **וה**ברייתא שמחייבת רק את האחרון, עוסקת במקרה - **דאייתי אור** שהביאו את האש **לבסוף**, ורק האחרון שהדליק את האש חייב. מקשה הגמרא על הברייתא הראשונה: **בשלמא** מובן מדוע **כולהו** כל המשתתפים **קא עבדי** עשו **מעשה** אסור, **אלא** אותו האיש **שופת** שהניח **את הקדרה** הריקה על האש **מאי קא עביד** איזו מלאכה הוא עשה? עונה הגמרא: **אמר רבי שמעון בן לקיש: הכא** כאן **בקדרה חדשה** של חרס **עסקינן** מדובר, **ומשום לבון רעפים נגעו בה** והמניח את הקדירה חייב על תיקון כלי, שכשהניח אותה על האש היא מתלבנת ומתחזקת. **תנו רבנן: תנור וכירים חדשים** אף שלא ניתן עדיין לבשל בהם - **הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר** בשבת, ואינם מוקצים, משום שניתן להניח בהם חפצים, **אבל אין סכין אותן** בשבת **בשמן** כדי להחליקם ולצחצחם, **ואין טשין** משפשפים **אותן במטלית** כדי להחליקם, משום איסור עשיית כלי בשבת **ואין מפיגין** מקררים **אותן ב**אמצעות שפיכת משקה **צונן, כדי לחסמן** לחזקם, משום איסור עשיית כלי בשבת, **ואם** רוצה לצננם, **בשביל לאפות** בהם ביום טוב - **הרי זה מותר** לצננם במים.

תנו רבנן: מולגין שוטפים במים חמים **את הראש ואת הרגלים** של בהמה שנשחטה ביום טוב כדי להסיר את שערותיה, **ומהבהבין** חורכים **אותן** את השערות **באור** באש כדי להסירם, שאלו צרכי אוכל נפש. **אבל אין טופלין** מורחים **אותן** את הראש והרגלים של הבהמה **בחרסית** סיד המשמש להסרת שערות, **ולא באדמה, ולא בסיד** משום שחומרים אלו משמשים גם לעיבוד העור, **ואין גוזזין אותן** את שערות הבהמה **במספרים** משום חשש מלאכת גוזז ביום טוב. **ואין גוזזין את הירק** התלוש, כדי לנקותו לאכילה **בתספורת** במספריים **שלו** המיוחדים לתולשו מהקרקע, משום שהרואה יחשוב שהירק נתלש באיסור ביום טוב, **אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות** סוגי ירקות, ולמרות שיש טירחה מרובה בהכנתם ביום טוב. **ומסיקין** עצים ביום טוב **ואופין בפורני** תנור גדול, ולמרות שיש בהסקתו טירחה מרובה. **ומחמין** מים **חמין באנטיכי** מיחם גדול, ולא חוששים שהרואה יאמר שהוא מחמם ליום חול, **ואין אופין בפורני** תנור **חדשה, שמא תפחת** תהרס מהחום, ונמצא שהטירחה בהיסק היתה שלא לצורך. **תנו רבנן: אין נופחין** על האש כדי ללבותה **במפוח** משום שזה נראה כדרך בעלי מלאכה, **אבל** מותר **נופחין** ללבות את האש **ב**אמצעות **שפופרת** שהיא אינה כלי מקצועי המשמש בעלי מקצוע לעבודתם. **ואין מתקנין את השפוד** כדי לצלות בו **ואין מחדדין אותו** בשביל שיוכלו לנעוץ בו את הבשר בקלות, משום שאלו מכשירי אוכל נפש האסורים ביום טוב. **תנו רבנן: אין מפצעין** מקלפין **את** הקליפה של **הקנה**, על מנת **לצלות בו** דג **מליח** ולהניח עליו את הדג שלא ישרף, משום עשיית כלי, **אבל** מותר **מפצעין** לשבור **את האגוז בתוך מטלית** בד, **ואין חוששין שמא תקרע** המטלית, כי גם אם היא תקרע ותתקלקל אין בכך איסור, כי המקלקל - פטור.

עיון והלכה

איסור הגסת (ערבוב) תבשיל בשבת

בסוגיתנו מבואר שמי שערבב את התבשיל עם כף חייב משום מגיס בשבת. **הר"ן (שבת ו ע"ב) הסביר** שהמערבב חייב, כי ההגסה ממהרת את הבישול, וכך תורמת לבישול, **ולכן כתב הר"ן** שלדעות שישנו חיוב על בישול רק עד שהתבשיל הגיע לשליש הבישול (כמאכל בן דרוסאי), לאחר שלב זה לא יהיה איסור להגיס את התבשיל. ולדעות שיש איסור בישול עד שהתבשיל לא בושל כל צורכו, יהיה אסור להגיס עד שהתבשיל יהיה מבושל לגמרי. **לעומתו, המגיד משנה (הלכות שבת ט, ד) כתב** בשם הרמב"ן שרק מי שמערבב ומגיס את התבשיל בפעם הראשונה עובר משום בישול, כי רק הערבוב הראשון מסייע למהירות הבישול, ולאחר מכן המגיס לא יאסר בשבת. **להלכה פסק בשולחן ערוך** (אורח חיים שיח, יח) כדעת הר"ן שגם כמה אנשים שהגיסו את התבשיל מתחייבים, כל עוד התבשיל לא בושל כל צורכו.

מבט נוסף

מאכלים אסורים מזיקים לגופנו

בעל ספר החינוך (מצוה עג) הסביר את הטעם שבגללו אסרה התורה לאכול בהמה טריפה: התורה מצוה את האדם לשמור על גופו משום שכשהגוף נפסד, אז גם השכל והנשמה השוכנות בגוף יפסדו, ולא יפעלו נכונה את פעולתם, על כן התורה מצוה אותנו להתרחק מכל דבר שיכול לגרום לגוף הפסד ומחלה. ואכילת המאכלות האסורות גורמת נזק לגוף ולבריאותו. ואף שהרופאים לא יכולים להסביר כיצד אכילת בשרה של בהמה טריפה מזיק לגוף האדם, "הרופא הנאמן שהזהירנו בהן, חכם יותר ממך ומהם". על כן יש להאמין בה' החפץ בטובתנו, ומונע מאיתנו לאכול דברים המזיקים לנו.

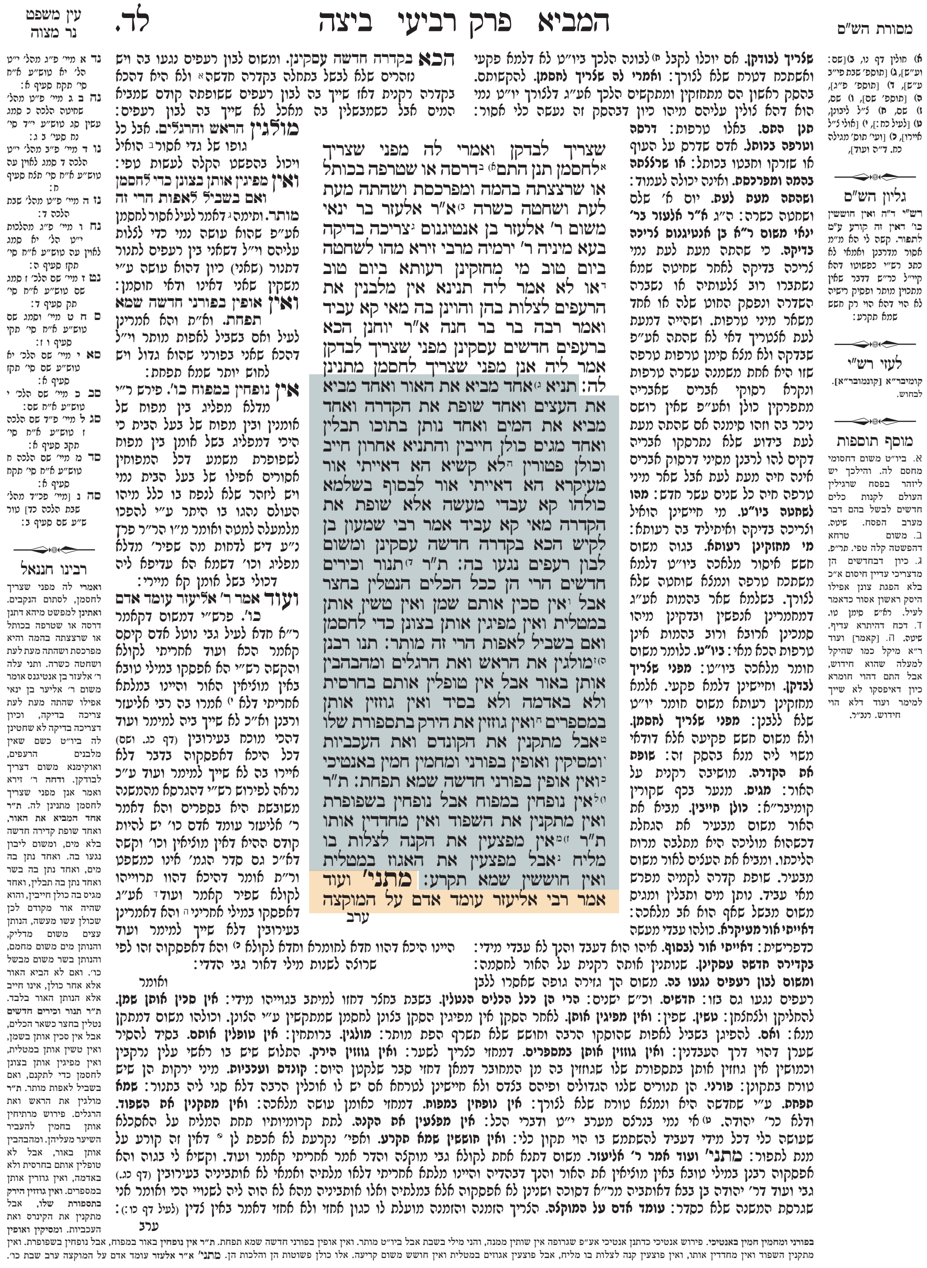

המביא פרק רביעי ביצה לד.

שצריך לבדקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן תנן התם דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה א"ר אלעזר בר ינאי משום ר' אלעזר בן אנטיגנוס צריכה בדיקה בעא מיניה ר' ירמיה מרבי זירא מהו לשחטה ביום טוב מי מחזקינן רעותא ביום טוב או לא אמר ליה תנינא אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קא עביד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן אמר ליה אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה: תניא אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדרה ואחד מביא את המים ואחד נותן בתוכו תבלין ואחד מגים כולן חייבין והתניא אחרון חייב וכולן פטורין לא קשיא הא דאייתי אור מעיקרא הא דאייתי אור לבסוף בשלמא כולהו קא עבדי מעשה אלא שופת את הקדרה מאי קא עביד אמר רבי שמעון בן לקיש הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה: ת"ר תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הנטלין בחצר אבל אין סכין אותם שמן ואין טשין אותן במטלית ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות הרי זה מותר: תנו רבנן מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותם בחרסית ולא באדמה ולא בסיד ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין את הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת: ת"ר אין נופחין במפוח אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו ת"ר אין מפצעין את הקנה לצלות בו מליח אבל מפצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע:

מתני' ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב